

Iskaja vsak štirikrat
in vsaka s postojno
vred in v Mariboru
s pošiljanjem na dom
za celo leto K 4.—
za pol leta „ 2.—
za štiri leta „ 1.—

Naročnina se pošilja
upravnilstvu v tiskarni
sv. Cirila, koroške
ulice št. 5. List se
pošilja do odpovedi.

Določniki katol. tis-
kovnega društva do-
bivajo list brez po-
sebne naročnine.

SLOVENSKI

GOSPODAR.

List ljudstvu v pouk in zabavo.

Posreženi listi dobijo
se v tiskarni in pri
gospodu Novak-u na
velikem trgu po 10 k.

Rokopisi se ne vra-
čajo, neplačani listi
se ne sprejemajo.

Za oznanila se plačuje
od navadne vrstice,
če se natisne enkrat,
po 15 h, dvakrat 25 h,
trikrat 35 h.

Inserati se sprejemajo
do sreda popoldne.

Štev. 15.

V Mariboru, dne 14. aprila 1904.

Tečaj XXXVIII.

Preiskavanje štajerskih vin.

Govor posl. dr. Jurtela v dež. zboru dne 11. nov. 1903.

Poljedelska kemična preiskovalnica v Mariboru se bavi tudi s preiskavanjem vin. To je gotovo zelo važna panoga poljedelstva, posebno na Spod. Štajerskem in delovanje, katero je preiskovalnica dozdaj v ti smeri storila, se bo gotovo še povečalo. Vinogradniki se prisiljeni, da svoje pridelke preiščejo z ozirom na njih sestavino. Te kemične analize (preizkušnje) se bodo morale zbrati ne samo na ta način, da se bodo analizirala vsako leto vina posameznih vinogradnikov ter vpisal vspeh v posebni zapisnik, ampak bo treba tudi zbrati zaključke kemične analize z ozirom na vinogradniške okraje ali vinorodne gorice. Na ta način se bo dobila slika, iz kakih snovi sestoji vino različnih krajev in kakšna je njihova vrednost. To je jako važna, upoštevanja vredna zadeva. Izkušnja nas namreč uči, da v zadnjih letih, ko smo pridelali lahka vina, jih nihče ni hotel kupiti radi tega, ker jih je spoznala preiskovalnica za slaba in nenaravna. Celo v slučajih, ko so gostilničarji vina že kupili, jih je preiskovalnica spoznala za slaba, proglasila za polvina in jih prepovedala prodajati, čeprav so bila naravna. Za slaba pa jih je spoznala navadno le radi tega, ker so imela premalo alkohola ali pa so bila prekiša. Na listu, ki ga je dobil vinogradnik v roke, je bilo napisano koliko odstotkov sladkorja, alkohola in drugih prvin ima v sebi preiskano vino. Pridjano spričevalo pa imenuje vino polvino, ki se ne sme prodajati. A vinograd-

niku je nemogoče razvideti iz listov, zakaj se je isto proglasilo za polvino.

Da bi si to kemično analizo tolmačil, manjka mu izobrazbe. Večkrat se vino samo malo razlikuje od drugih vin in že je proglaseno za polvino. Te preiskave naše vinogradnike vznemirjajo in jim mnogo škodujejo. Čeprav vinogradnik lahko priseže, da je njegovo vino pristno, ga vendar preiskovalnica proglasi za polvino. Tako ravnanje vsakega vinogradnika gotovo ujezi in zato vsak povprašuje, s katerim vinom se je njegovo vino primerjalo pri preiskavanju. In navadno ne dobi na to vprašanje nobenega odgovora. Samo včasih mu pokažejo analizo vin v Klosterneuburgu. Vina na Nižjem Avstrijskem pa vendar ne bodo iz istih sestavin kakor štajerska, ker rastejo pod drugim podnebjem in na drugi zemlji. Vrhutega pa imajo tam tudi druge vrste trt. Ker se torej štajerska vina v sestavinah ne vjemajo popolnoma z nižje-avstrijskimi, zato še niso polvina ali pa ponarejena.

Da ta slučaj nekoliko pojasnim, navedem tukaj slučaj, katerega sem doživel kot odvetnik: Posesnik iz ptujskega okraja je prodal vino lastnega pridelka v oddaljen kraj. Kupec je vino v kleti pokusil. Ker mu je ugajalo, ga je takoj kupil ter sode zapečatil. Ko je prišel kupec po vino, je sode sam razpečatil ter bil prisoten pri pretakanju vina. Kupcu se je pa zdelo pozneje vino predrago. Rad bi bil imel nekoliko denarja nazaj. Prosto-vojnjo seveda bi mu vinogradnik tega ne dal, to je dobro vedel. Dal je torej preiskati že dobljeno in kupljeno vino, ali je pristno.

Res je c. kr. preiskovalnica dogajala, da je polvino in da se ne sme prodajati. Na podlagi tega je prišel vinogradnik v sodniško preiskavo in vrhutega je zahteval kupec svoj denar nazaj ter mu dal vino na razpolago. Seveda se je kmet tega zelo prestrašil, vendar v svesti si, da je prodal pristno vino, zahteval je dotični listič preiskovalnega zavoda. Ko je istega pregledoval, ni mogel najti, na podlagi česa se je spoznalo njegovo vino kot polvino. Preiskovalnica ni našla nobenih umetnih prvinev v vinu, niti vode ne. Kmet se je obrnil do nekega veščaka ter ga prosil za svet. Veščak mu je takoj pojasnil, da je njegovo vino pristno, samo da ima veliko množino kisline v sebi. Zaradi tega je preiskovalnica spoznala vino za pomanjkljivo. Nadalje mu je isti veščak tudi razložil, da on gotovo ni pridjal vinu kisline, kajti tega vendar noben pameten vinogradnik ne bo storil. Dovoljeno pa je, vinu kisline odtegniti. To bi bil on lahko storil, ako bi znal.

Ta dogodek jasno kaže nujno potrebo, da se štajerska vina z ozirom na njih sestavino preiščejo skozi več let. Uspehi te preiskave se morajo natanko opisati. Tako bo v nekoliko letih mogoče dobiti pregled sestavin štajerskih vin iz različnih gorc. Na podlagi teh preiskav bo mogoče odločevati o štajerskih vinih ali so pristna ali polvina. Če bomo imeli lastne vzorce vin, ne bo treba primerjati preiskovalniščem naših vin s tujimi. Niti vinogradniki, niti gostilničarji ne bodo prišli v neprijetnosti, da bi se pristna vina spoznala kot polvina in se prodajanje istih prepovedalo.

Listek.

Kako se je Gropa „blamiral“.

Povestica, posneta iz življenja nemškutarjev.

Napisal Fr. Ž. Branislav.

V krčmi pri »črnem kostrunu« so nemškutarji slavili zmago nad Slovenci. Vrsila se je namreč tisti dan volitev v okrajni zastop »Vrabčevu gnezdo«. Pred volitvijo sta računali na zmago obe stranki: nemškutarjska in slovenska. Katera prode s svojimi kandidati, bilo je odvisno od načina agitacije, kajti nasprotujoča si elementa sta bila približno enako močna. Slovenska stranka se je zanašala na zvestobo in moške besede svojih ter upala, da bodo kmetje vedeli ceniti svoj stanovski ponos in bodo volili s kmetjsko stranko, posebno že zategadel, ker so nasprotniki postavili kandidatom večinoma gospoda iz mesta. Nasprotno pa je nemškutarjska stranka delala z vsemi sredstvi za zmago: laž, podkupovanja prazne — »slamnate« — obljube, je bilo orožje teh »kmetjskih prijateljev«.

Že izza slovenske zgodovine je znano, da so tudi v starih časih se našli Judeži, ki so svoj narod izdajali sovražnikom. Žalobno so se tudi pri tej volilni borbi pokazali omahljivci, izdajci naroda, ki so za ničeve obljube,

za golaž in drugo smrdljivo brezgo izdali sračo svojega naroda v roke njega najkrutejših sovragov. Posebno na jednem možu volilcu je bil takorekoč odvisen izid volitve; ta mož je bil Gropa Patrijarh, župan, (po njegovem — »purgermajster«) v Kačjem grabnu. Okoli njega se je namreč zbirala deseterica nevednih volilcev in reklo se je: s katero stranko potegne Patrijarh, s to volijo tudi ti možiceljni in tista bodo tudi zmagala. Ta upliv Groge je takoj uporabila stranka nemškutarjev; postavila je Patrijarha med svoje kandidate. In res, to je vleklo, Gropa s svojimi tovariši je volil z gospodo, zavrgel je svoje načelo, katerega se je vedno držal: »kmet naj kmeta voli.« Do tega izdajstva, sramotnega izdajstva ga je pripeljala nemala častihlepnost, ki je takorekoč prirojena navada vsakega nemškutarja.

Ko je bila volitev končana z zmago nemškutarjev, so našinci s pomilovanjem zrli na izdajalce, ki so takorekoč sami sebi zadali zadržgo čez vrat. Patrijarhu — izdajci — je jeden narodni volilec vsled prevelike ogorčenosti nad njegovim črnim delom pljunil v obraz. Drugi so mu zopet klicali: »Slovenski Efi-alt«, »Judež Iskarjot« itd. Gropa pa brez odgovora povesti svojo izdajalsko bučo in se poda med »svoje« v krčmo pri »črnem kostrunu«. Tu se je že razlegalo divje vpitje,

g dba in vrisc; zmaga pijani nemškutarji so kričali v enomer: »Heil, heil...«. Ko vstopi naš zasneč Groga v gostilniško sobo, ga burno naskočijo s »heil-klici«. In sedaj se začne pojedina; naskakarji so nosili golaž in drugo smrdljivo robo volilcem kot plačilo za izdajalsko delo svoje...

Postimo za sedaj te duševne sirce pri njih pojedini, ne stajmo, koliko golažev je spravil Groga s svojimi pod streho in kolikrat so splahnili ti novodobni izdajalci svoje črne duše s smrdljivim petijetom, poglejmo rajne tje v »Narodni D-m«, kjer so se po volitvi zbrali vrli, neodvisni in zavedni kmetje. Ko so se za potrebo okrepcali, nastopi župan Basnigoj ter spregovori svojim tovarišem, kako da je treba delati slovenski kmetjski stranki, da bude čez tri leta zmagala. »Možje slovenski«, jih je navduševal, »med nami tukaj ni izdajalcev, ki bi svoj lastni stan v tla teptali, v naši stranki se nabajsjo samo značajni možje, stebri, prave korenine slovenskega, kmetjskega naroda. Če smo danes propali, propali smo častno, pa zaradi poraza ne bomo kričali ali kleli, ampak resno se hočemo pogovoriti, kaj nam je treba storiti v tej resni dobi za borni naš kmetjski stan.« — Za Basnigojem se oglasi volilec Mravlja iz Polja ter nagovori volilce tako-le: »Možje volilci, drsni mi kmetje sotrpini! Danes je

Skrbeti moramo za to, da se bode v naših preiskuševaliških kolikor mogoče mnogo vina preiskalo in sicer iz različnih gor. Te preiskave se morajo natanko zabeležiti, da dobimo na ta način kmalo pregled o sestavinah domačih vin. Seveda morajo preiskuševalnice paziti na to, da sprejmejo od samo zanesljivih vinogradnikov pristna vina v preiskavo.

Natančni podatki o preiskavi vina so tudi zaradi tega potrebni, ker se vrši ravno sedaj v našem vinogradništvu velikanska sprememba. Stare vinograde z različnimi trtami opuščamo. Z velikimi stroški in težavami zasajamo nove, v katerih gojimo mnogo boljše vrste trt, navadno ločeno druga od druge. Sestavine vin iz novo zasajenih vinogradov so še večinoma neznane. Upati je, da bodo vinogradniki pridelali od novih trt zlahkajše in boljše vino, kakor je bilo ono od starih po trtni uši uničenih trt.

Čeravno je iz tega razvidno, kako zelo koristna in potrebna je kemična preiskava štajerskih vin in čeravno je ravno tako koristna za vinogradnika kakor za krčmarja in gosta, vendar si da malokdo vino preiskati. Temu je kriva visoka cena za kemične preiskave. Manjši vinogradniki nikakor ne morejo plačati 12 do 16 kron za eno preiskavo. Prenovljeni vinogradi nesejo v sedanjem času tako malo dohodkov, da marsikateremu ni mogoče plačati preiskave. Ako hočemo torej doseči, da dobimo vzorce štajerskih vin, moramo v prvi vrsti skrbeti za to, da se cena za preiskave vsaj za nekaj let tako zniža, da lahko isto plača najmanjši in najubožnejši vinogradnik. Ne smejo se izgovarjati, da vsled prevelikega plačila ne morejo dati preiskati svojega vina. V ta namen bi tudi zadostovalo začasno znižanje cene za preiskovanje.

Torej prosim deželni odbor naj se z zadevo znižanja cen posebno bavi. Vinogradniki nočejo nikakor pri tem imeti dobička, ampak njih želja je, kolikor mogoče hitro dobiti zanesljive vzorce štajerskih vin. To ne bo dežale mnogo stalo; nekoliko plača vsak vinogradnik rad. Toda sedanje cene so gotovo previsoke. Tudi bi lahko opustil dežel. odbor jedno poskuševališče popolnoma. V ti zadevi pa ne stavim nikakega predloga, ker ne vem, kako misli o tem večina. O tem sem samo govoril, ker je treba o tem govoriti in ker se bomo morali baviti s to zadevo v prihodnje večkrat.

Zgodovina graščakov.

Gotovo še živi pri vas kak star mož, ki

bila huda borba med pravico in značajnostjo na naši in krivico in sramotnim izdajstvom na nasprotni strani. Propali smo, častno smo podlegli. Pa upajmo, da to zadnjikrat. Stali smo trdno kot skala za naš revni kmetijski narod, nismo se upognili; vsa čast in hvala vam, možje! A našli so se Judeži, ki so kot nekdanj Iskarjot Kristusa Gospoda izdali svoj lastni narod, svojo lastno kri in srečo v kremplje nenasitega tujca. . . Ali pa hočemo mi vsled poraza roke križem držati, ali se naj na milost in nemilost pokorimo nasprotnikom našim? Ne! in stokrat ne! Danes se zmenimo, kako hočemo delovati v prihodnje, da bode čez tri leta zmagala poštna kmetiška in slovenska stvar! Danes si iz ljubezni do trpečega naroda, iz ljubavi do kmeta trpina podajmo složno bratske roke ter pojdemo čvrsto na delo! Obče pritrjevanje je sledilo tem besedam in kmetje so določili načrt, po katerem bode čez tri leta zmaga na njihovi strani. In mirno so se razhajali polni najbolj-sih nad . . .

Pri »črnem kostrunu« pa so še vedno divjali kot v norišnici. Gropa s svojimi pajdaši je bil že pripravljen na odhod, ker je imel cele tri ure do doma. Videlo se mu je, čeravno pijan, da ni posebno dobre volje. Najbrže ga je grizla slaba vest ali so ga pa tiščali tisti »porcijoni« gulaža. No, bodi si že

pomni čase pred l. 1848. Gotovo ste tudi slišali, ali pa vsaj čitali, kako se je takrat godilo kmetom! Bili so sužnji graščakov — delavna živina. Saj so jih mnogo odgnali v tujino, zamenili, prodali. Nihče si ni bil svest svojega imetja. Očetu rodbine bilo je odkazano nekaj zemljišča. To je moral obdelovati, razven tega pa še od svojih pridelkov odrajtovali desetino svojemu nemškemu gospodu. Ali to še ni bilo vse. Vrhutega je moral Slovenec robotati ali tlačaniti, vsak teden je po več dni delal na posestvu svojega gospodarja, sam, s svojo družino in uprego. A plačilo mu je bil ostri valpetov bič po njegovih ledjih. Posestvo pa, na katerem je živela slovenska rodbina, ni bilo niti njegova last; ni ga smel brez graščakovega dovoljenja zapustiti niti svojemu sinu. Vsak čas je graščak posestvo lahko zahteval nazaj in ubogega kmetijskega trpina pa z usušeno žrnico in nagimi črviči pognal po svetu. To se je navadno zgodilo takrat, če je posestvo bilo lepo obdelano, dobro gnojeno, s sadjem zasajeno in z vinsko trto ograjeno. Graščak je obdržal posestvo ali zase, ali pa ga je podaril kakemu Nemcu, ki ga je privedel s severnih krajev. Ubogi tlačani opustili so polagoma skrbneje obdelovanje. Rekli so: »Kar pojem in spijem to je moje, drugo pa nič, čemu bi se mučil za graščaka, zakaj naj ta izsesa iz me zadnjo kapljo krvi?« Ni čuda tedaj, da beremo o pogostih lakotah, — kmet ni rad kaj več prideloval, saj so mu še to betvo požrli nenasitni graščaki! Če ni dal proste volje, so mu pa ugabili. Tako je nastalo pomanjkanje, osobito se pa tedaj, če je potegnila še slabija letina. Seveda je bilo to graščaku malo mar, vzel je kmetu kar je imel, ne oziraje se na to, da bo ta umiral od glada, grizel travo, miel storžje in brastovo škorjo, da bi si napolnil želodec. Najhuje pa se je godilo slovenskim tlačanom, kadar so morali nove graščinske ceste delati ter na visokih strminah tuj, nemški gospodi trdne gradove zidati z globokimi ječami za tiste slovenske siromake, ki se niso vselej slepo pokorili svojim krutim trinogom in nečloveškim njih baričem. Pravico je kmet le iskal pri svojem graščaku, ker ta mu je bil najvišji sodnik. Graščaki sami pa so živeli, kakor se jim je ljubilo. Mnogi izmed njih so bili pravi tolovaji, roparji, ki so kot jastrebi na okolico prežali in napadali potnike, trgovce, jih opleniili in zasušili, dokler se niso rešili z visoko odkupnino. Živeli so navadno jako ostudno! Nadlegovali so slovenske žene, plenili slovenske deklice (grof Urh celjski in Mlinarjev Janez) in jih oskrnjali, potem pa krohoteje zapodili z grada. Slovenski kmet

tako ali tako, slabe volje je bil. Ko so torej naši znanci še enkrat segali si v roke pa trčili, da bi odšli, pristopi h Grogu mlad gospodek ter mu javi, da naj pride on čez eno uro v »ekstracimro« kjer se bode vršil banket, s katerim se bo zaključilo zmagoslavje. »Pa glejte«, pravi gospodek Grog, »da si med tem omislite črni cilindri, s katerim pridite potem k banketu. Razumete?«

»Da gospod«, odgovori Gropa, »pridem za gotovo.«

Ko dotični odide, se napoti Gropa takoj v neko prodajalnico steklenin, kjer si kupi za 12 vin. cilindri za svetilko ter z istim odide, da bi si kupil potrebnega črnila, da bi se počrnil cilindri. Ko je to delo dogotovil, napoti se spet proti »črnemu kostrunu«, v duhu se že neizmerno veseloč slavnostnega banketa.

»Pa ta gospoda« mrmra po poti sam s seboj, »kaj si vse ne izmisli, zdaj še torej nosi cilindri od svetilk seboj. Kaj le neki počnejo potem z njimi? Pa saj ga menda nisem napak razumel, tistega gospoda, ki me je povabil na banket? Ne, rekel je, da moram prinesiti črn cilindri seboj. No, naj bo, sedaj sem že tu.«

V tem je že došel do gostilnice, držeč vedno svoj cilindri trdo v pesti. Ker pa je bilo isti dan jako vroče, in Patrijarh se je

ni našel nikjer pomoči, nikjer pravice; tudi duhovniki mu niso pomagali, ker so bili sami iz nemških krajev in nemškega rodu. Tako nam pripoveduje zgodovinar Lapsajne. Ali to so le majhne trohe iz turobne slovenske preteklosti. Grozno resnico bi nam še le razodevali oni, ki so bili sami tako nesrečni, ki so obupno točili solze in klicali Vsegamogočnega na osveto.

Tlačan se je moral naučiti klanjati pred gospodo in še bolj njegovim uradnikom doli do grajskega »šribarja« in »valpta«. Štajerski slovenski podložnik je sleherni odgovor na gospodovo vprašanje pričel z besedami: »Zahvalim za vprašanje.« Pred graščinskimi uradniki je imel grozovit in upravičen strah, saj je bilo med njimi mnogo takih, ki so se bahali: »Jaz sem četrti božja oseba na zemlji.« Graščaka je moral kmet braniti muh, drugi čakati pred vrati, če se je morebiti zljubilo gospodu ga poslati po njuhaneč (snufec). Strahoma se je bližal gradu. »Blize grada, bliže vraga.« Ko je kmet grad le zagledal, upadla mu je srčnost, od daleč se je začel odkasljevati, vsekavati v robec in ponižno snemati klobuk. Boječ se je priplazil po stopnicah do kancelijskih vrat. Bojazljivo je potrkal, si s tresočo roko popravil razmršene lase in čakal, da se znotraj kdo zadere: herein! Gorje kmetu, če je naravnost povedal, kaj hoče in se ni najprvo ponižno zahvalil za vprašanje. Slovenski kmet je moral mesto ostalih stanov dajati sinove v vojake. Meščan in »gospod« sta bila tega krvnega davka prosta. Da, ti graščaki, ki so jim bili ubogi slovenski kmetje manj vredni od živine, so bili tako prevzetni in oholi, da so rekli: »Kmet naj z voli seno žre, a gospod naj ž njim ravna kot z oslom.«

Vočigled vsomu temu vsplamtel je nazadnje tudi v našem ponižnem kmetu srd in ker ni našel nikjer drugje pomoči, skušal si je pomagati sam. Takrat so se razjarjeni dvignili nad svojim zatiralcem kmetje v avstrijskih deželah kot en mož ter zahtevali svoje pravice. A tudi takrat je prevladala krivica nad zatirano pravico, graščak bogatin nad siromakom kmetom. Zahtevali so samo svoja prava, kakor nam to poroča zgodovina. »Nismo grabili po tujem blagu, nego le svoje blago smo hoteli zavarovati. Hoteli smo služiti le enemu kralju, a ne sto gospodarjem.« Kljub temu jih je zadelo strašno maščevanje: 136 kmetov in 15 njihovih voditeljev so v Gradcu obesili, nataknili na kole in raztrgali na čvetero. Nemški graščaki so se potem rogali slovenskemu kmetu in se hvalili v robati pesmi, kako so jih uničevali. Pesem je tako nedostojna, da si je ne upamo.

tudi vsled preobilno zavžite pijače jako potil si je večkrat z roko obrisal pot z obraza, a pri tem ni pazil na to, da je s črno svojo roko pomazal tudi ves obraz, da je izgledal kot peklenšček. Tako »okinčan« s cilindrom v roki ponosno stopi v napovedano »ekstracimro«, kjer je bila zbrana vsa »visoka« gospoda, da konča z banketom današnji zmagopolni dan. Kot bi hotel salutirati drži pri vrodu Gropa svoj cilindri v obeh rokah ter stoji nepremično pri durih. Vsa družba ostrmi. Smeh se razlega po sobani, vse dere h Grogu, kateri svoj cilindri povzdigne, da ga je lahko vsak videl. Priklanjal se je na jedno, pa na drugo stran, mislil je namreč, da ga zategadelj obstopijo in se mu smeji, ker je danes pri volitvi za gospodo glasoval ter da je prišel na banket. Pa še le čez nekaj časa spozna, da se mu iz hudomušnosti in škodoželjnosti krohotejo ter, da ga imajo poštno za norca.

»Gospod Patrijarh«, pravi smeječ se nek debeluhar, »vi ste pač res pravi neumni kmetavzar, najbolje bi bilo, če vas vaša občina postavi za strašilo v vaše zelnike.«

»Danes pa izgledate, Gropa, kakor kak Culukafer v Afriki«, pravi krčmar bogataš, »samo toliko se razlikujete od njih, da imate namesto možganov slamo v glavi.«

»E gospodje«, de na te besede Patrijarh,